

внутренних экономических отношений в Украине ставит перед таможенно-правовой наукой новые задачи по разработке теоретических вопросов вывода таможенного законодательства на новые рубежи, которые будут адекватно соответствовать мировым таможенным стандартам, правилам и нормам.

*Ключевые слова:* таможенное дело, таможенное законодательство, история таможенного дела в Украине, возникновение и развитие таможенного законодательства, систематизация и кодификация таможенного законодательства Украины.

### Summary

*Dodin E. V. Emergence and Development of the Customs Legislation of Ukraine. — Article.*

The article is devoted to the history of the customs legislation of Ukraine, its development is investigated, the analysis of the factors causing dynamism of this development and improvement of ordering and codification of this branch of the Ukrainian legislation is given. Activation of its codification that led to acceptance within only twenty years of three codes which were various on customs ideology and legal equipment of fixing of norms is noted. The thought that globalization of world economy and trade, liberalization of the internal economic relations in Ukraine puts before a customs and legal science new tasks of development of theoretical questions of a conclusion of the customs legislation on new boundaries which will adequately correspond to international customs standards, rules and norms is given reason.

*Keywords:* customs business, customs legislation, history of customs business in Ukraine, emergence and development of the customs legislation, ordering and codification of the customs legislation of Ukraine.

УДК 347.99:347.962.2

*М. Г. Мельник*

### ПРОЦЕДУРНА ФОРМА РЕАЛІЗАЦІЇ ФУНКЦІЇ КАДРОВОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ДІЯЛЬНОСТІ СУДІВ

**Постановка проблеми.** Однією із складних посад, що потребує високого рівня професіоналізму, психологічної готовності до вирішення складних завдань, моральних якостей, є посада судді. У Висновку № 3 (2002) Консультативної ради європейських суддів до уваги Комітету Міністрів Ради Європи щодо принципів та правил, які регулюють професійну поведінку суддів, зокрема, питання етики, несумісної поведінки та безсторонності, наголошено на особливій ролі, яку виконують судді у державі. У п. 9 Висновку прямо зазначено, що довіра до судової системи є ще важливішою у контексті зростаючої глобалізації спорів та поширення судових справ. Крім того, у державі, яка керується принципом верховенства права, громадськість має право очікувати прийняття загальних принципів, сумісних з поняттям справедливого суду, які гарантують основоположні права [1, с. 41–92].

За даними Державної судової адміністрації України, станом на 1 квітня 2012 року мережа судів в Україні налічує 666 місцевих загальних судів, 27 апеляційних загальних судів, 8 апеляційних господарських судів, 27 місцевих господарських судів, 9 апеляційних адміністративних судів, 27 окружних ад-

міністративних судів, 3 вищі спеціалізовані суди та Верховний Суд України. Усього 768 судів. Штатна чисельність суддів місцевих судів загальної юрисдикції станом на 1 квітня 2012 року становить 6 262 одиниці, апеляційних судів загальної юрисдикції — 2 425 одиниць. Кількість вакансій у судах станом на 1 квітня 2012 року становить: у місцевих судах загальної юрисдикції 736 посад судді та 1 716 посад працівників апарату судів; у апеляційних судах загальної юрисдикції 390 посад суддів та 1 735 посад працівників апарату судів. У порівнянні з 1 січня 2012 року кількість вакантних посад суддів у місцевих та апеляційних судах загальної юрисдикції зменшилась на 147 посад, а в апарату цих судів збільшилась на 309 посад [2]. В. Д. Бринцев наводить такі цифри. Станом на 2009 рік в Україні на 46 млн населення припадало 7403 професійні судді (один суддя — більш ніж на 6000 населення). У Російській Федерації на 141 млн населення — 30000 професійних суддів (один суддя — на 4700 населення) — це на рівні найвищих показників на душу населення серед країн Європи [3, с. 8].

Наведені цифри свідчать про необхідність вирішення питання щодо визначення оптимальної кількості суддів, встановлення нормативів кількісного складу суддів та судів. Одним із шляхів вирішення цієї проблеми є оптимізація процедур кадрового забезпечення, що може бути здійснене виходячи з правової природи відносин у сфері такого забезпечення, форми їх існування, процедур кадрового забезпечення та їх систематизації, враховуючи форму відносин у цій сфері. Тому мета статті полягає в обґрунтуванні наукового підходу щодо визнання процедурної форми реалізації функції кадрового забезпечення діяльності судів, що дозволяє підкреслити наявність послідовності відповідних забезпечувальних дій, а отже — потенціалу щодо уніфікації процедур.

**Аналіз дослідження даної проблеми.** Звернення до наукових здобутків вчених, які аналізували проблеми забезпечення діяльності судів, дозволяє виділити ряд робіт, присвячених організаційному забезпеченню судової влади: В. Ф. Бойко, В. Д. Бринцев, Т. В. Варфоломєєва, І. А. Войтюк, І. І. Ємельянова, В. Я. Карабань, В. Т. Маляренко, І. Є. Марочкін, Н. В. Сібільова, С. Г. Штогун та інші. Разом з тим питання про систематизацію процедур кадрового забезпечення на належному рівні не було предметом наукового аналізу.

У теорії адміністративного права кадрова функція розглядається як одна з допоміжних функцій управління, оскільки вона, поряд із іншими допоміжними функціями, покликана забезпечувати реалізацію основних і загальних функцій державного управління [4, с. 133]. У широкому значенні виділяють категорію «управління» як функцію організованих систем (соціальних, біологічних, технічних), що забезпечує збереження їх структури і впорядкованості відповідно до закономірностей функціонування. Соціальне управління відрізняється від інших видів управління тим, що здійснюється через вплив на свідомість і волю, а отже, на інтереси людини щодо досягнення поставлених цілей [5, с. 947]. У такому значенні судове управління, про яке вказує А. А. Стрижак, до якого включено як діяльність з організаційного керівництва судами, так і організаційне забезпечення судів [6, с. 29.], можна розглядати як різно-

вид соціального управління. Це означає, що судове управління безпосередньо стосується цілеспрямованого впливу на інтереси суб'єктів відносин у сфері такого управління. При цьому цей вплив може стосуватись як організаційного керівництва судами, так і забезпечення діяльності судів. Про виділення судового управління в державній діяльності, поряд із внутрішнім управлінням, військовим управлінням, управлінням зовнішніми справами, церковним і фінансовим управлінням, зазначав А. І. Єлістратов у 1911 р. [7, с. 43].

Звернення до довідкових видань надає можливість встановити сутність певних термінів, зокрема — терміну «забезпечення». Цей термін означає: 1) постачаючи щось у достатній кількості, задовольняти кого-, що-небудь у якихось потребах; надавати кому-небудь достатні матеріальні засоби до існування; постачати; 2) здійснювати надійні умови для здійснення чого-небудь, гарантувати щось; 3) захищати, охороняти кого-, що-небудь від небезпеки [8, с. 324]. Отже, забезпечення будь-чого означає створення умов для функціонування, у тому числі — шляхом здійснення правоохоронної, правозахисної діяльності або формуючи достатні матеріальні, фінансові та інші ресурси, завдяки яким функціонує певний об'єкт (суб'єкт).

Виходячи з вищезазначеного, *кадрове забезпечення діяльності судів* можна розглядати як допоміжну функцію судового управління, яка дозволяє створити умови функціонування професійного суддівського корпусу.

Аналізуючи специфіку реалізації функції кадрового забезпечення діяльності судів, доцільно зазначити про доцільність розгляду процедурної форми відповідних відносин. Застосування саме такого підходу ґрунтується на науковій концепції М. І. Миколенка, який сформулював концептуальні положення теорії адміністративного процедурного права, а також визначення поняття «процесуальне право» у Великому енциклопедичному юридичному словнику (2012 р.). Так, О. І. Миколенко формулює поняття процедурної форми як встановлений адміністративно-процедурними (процесуальними) нормами порядок (стан, лад), в межах якого здійснюється послідовна діяльність суб'єктів адміністративної процедури (процесу) та дії інших її учасників [9, с. 190]. Визначаючи сутність процесуального права, Ю. С. Шемшученко зазначав, що таким є сукупність правових норм, якими регулюється порядок (процедура) реалізації матеріальних норм конституційного, цивільного, кримінального, адміністративного та інших галузей права [5, с. 767].

Виходячи з наведених підходів, терміни «процес» і «процедура» співвідносяться як форма і зміст, при цьому терміном «процедура» позначається послідовність певних дій, порядок їх здійснення.

Характеризуючи кадрове забезпечення діяльності судів, слід вказати саме про процедуру реалізації цієї функції судового управління, адже її здійснення стосується послідовно здійснюваних дій щодо добору на посаду судді, відбору кандидатів на посаду, призначення на посаду судді, проходження служби суддею, звільнення судді з посади.

Фактично послідовність перелічених дій подібна до процедур кадрового забезпечення державної служби. Такий висновок впливає з сутності державної

служби. Так, Ю. П. Битяк виділяє такі основні елементи поняття державної служби: а) державна служба — це професійна діяльність осіб, що займають посади в державних органах та їх апараті (законодавчих, виконавчих, судових, прокуратурі); б) така діяльність є частиною організаційної діяльності держави; в) ця діяльність здійснюється на основі Конституції та законів України, інших нормативно-правових актів; г) ця діяльність спрямована на комплектування особового складу державних органів та інших державних організацій і правове регулювання праці державних службовців; д) зміст діяльності державних службовців полягає в практичному виконанні завдань і функцій держави (її органів) у вирішенні інших соціально важливих завдань, забезпеченні прав і свобод громадян; е) оплата праці державних службовців здійснюється із державних коштів (більш вузько — з Державного бюджету) [10, с. 54–55].

Не зважаючи на те, що більшість елементів служби на посаді судді тотожна із елементами державної служби, проте служба на посаді судді відрізняється від державної служби, основні елементи якої виділені Ю. П. Битяком, насамперед, функцією правосуддя, виконувану суддями. Ця функція інша за змістом за організаційну діяльність держави. Правосуддя — правозастосовна діяльність суду з розгляду і вирішення у встановленому законом процесуальному порядку віднесених до його компетенції цивільних, господарських, кримінальних і адміністративних справ з метою охорони прав та свобод людини і громадянина, прав і законних інтересів юридичних осіб та інтересів держави [5, с. 721]. Зміст служби на посаді судді визначає усі інші питання кадрового забезпечення діяльності судів та проходження служби на посаді судді. Вказане стосується специфіки процедур кадрового забезпечення. Так, добір та відбір кандидатів на посаду судді, інші процедури кадрового забезпечення, пов'язані із виникненням, зміною і припиненням службових відносин за участі судді, регламентовані, насамперед, Законом України «Про судоустрій і статус суддів» [11]. Проходження служби на посаді судді безпосередньо пов'язане із реалізацією завдань і функцій, які покладені на органи судової влади, — здійснення правосуддя. Діяльність судді повною мірою визначена функціональним призначенням суду, а тому суддя здійснює правосуддя тільки від імені держави. Вказане означає, що суддя реалізує публічний (державний) інтерес, а тому має діяти тільки у межах закону. Останнє стосується і судової дискреції, межі якої впливають з приписів процесуального законодавства (цивільного, кримінального, адміністративного, господарського).

Проходження служби на посаді судді можна розуміти як з точки зору динаміки виникнення, зміни та припинення службових відносин, так і як сукупності певних процедур. При цьому слід у подальшому здійснити науковий аналіз щодо встановлення правової природи таких процедур — конституційної чи адміністративної. Доцільно також відзначити про те, що питання виникнення, зміни і припинення службових відносин у сфері проходження служби на посаді судді можуть стосуватись і галузі трудового права. Такий висновок ґрунтується на підході М. І. Іншина, презентованого у монографії «Правове регулювання службово-трудової діяльності державних службовців як особливої

категорії зайнятого населення України» (2010 р.), де проаналізовані особливості виникнення, розвитку та припинення службово-трудових відносин у сфері державної служби [12].

Застосування підходу М. І. Іншина дозволяє вказати про виникнення, зміну і припинення службово-трудових відносин, суб'єктом яких є набувач статусу судді або суддя. Відповідно — доцільно вказати і про процедури набуття статусу судді, проходження служби на посаді судді та припинення служби на посаді судді.

Процедури набуття статусу судді безпосередньо стосуються прийняття кандидата на посаду судді на службу. Для набуття статусу судді встановлені на рівні закону умови доступу на службу на посаді судді, визначено процедури добору і відбору кандидатів на посаду судді. Крім того, окремо виділено стадії процедури призначення на посаду судді уперше, що встановлено Главою 2 Закону України «Про судоустрій і статус суддів». Слід вказати про процедури спеціальної підготовки на посаду судді, організація якої здійснюється Національною школою суддів України, відповідно ст. 69 Закону України «Про судоустрій і статус суддів». Гарантією прозорості та відкритості набуття статусу судді виступають процедури конкурсу на зайняття вакантної посади судді, що здійснюється Вищою кваліфікаційною комісією суддів України (ст. 71 Закону України «Про судоустрій і статус суддів»). Завершальними процедурами набуття статусу судді є процедури призначення на посаду судді.

Процедури проходження служби на посаді судді стосуються здійснення повноважень судді, а також призначення на адміністративні посади, переведення судді до іншого суду у межах п'ятирічного строку. Окремо слід виділити процедури обрання суддів безстроково (Глава 3 Закону України «Про судоустрій і статус суддів»). До процедур проходження служби на посаді судді доцільно віднести процедури реалізації гарантій законності службової діяльності судді, які стосуються здійснення дисциплінарних прав Вищою кваліфікаційною комісією суддів України, Вищою радою юстиції, іншими суб'єктами дисциплінарного провадження щодо судді, а також реалізації антикорупційних заходів, згідно Закону України «Про засади запобігання і протидії корупції» [13]. Ще однією групою процедур проходження служби на посаді судді слід назвати підготовку суддів та періодичне навчання суддів з метою підвищення їх кваліфікації, здійснюване Національною школою суддів України.

Останню групу процедур кадрового забезпечення діяльності судів у частині, яка стосується проходження служби на посаді судді, складають процедури звільнення з посади, яким присвячено Розділ VII Закону України «Про судоустрій і статус суддів».

Процедури кадрового забезпечення діяльності судів стосуються також реалізації повноважень Вищою кваліфікаційною комісією України щодо організації такого забезпечення. Вказане стосується діяльності з обліку даних про кількість посад судді у судах загальної юрисдикції, визначення потреби у державному замовленні на професійну підготовку кандидатів на посаду судді тощо. Крім того, суб'єктами організації кадрового забезпечення діяльності судів ви-

ступають Вища рада юстиції, Державна судова адміністрація України, органи суддівського самоврядування.

Таким чином, проведений аналіз довів доцільність визнання процедурної форми реалізації функції кадрового забезпечення діяльності судів. Виділення процедурної форми дозволяє підкреслити наявність послідовності дій щодо кадрового забезпечення, а отже — потенціалу щодо уніфікації процедур. Вказане стосується як процедур у сфері набуття статусу судді, проходження служби на посаді судді, припинення службових відносин, так і процедур, пов'язаних із організацією кадрового забезпечення, зокрема — реалізацією повноважень Вищою кваліфікаційною комісією суддів України, іншими суб'єктами.

### Література

1. Міжнародні стандарти у сфері судочинства. — К.: Істина, 2010. — 488 с.
2. Підсумки роботи Державної судової адміністрації України. Кадрове забезпечення судів// офіційний веб-сайт Державної судової адміністрації України: Електронний ресурс: Режим доступу: <http://court.gov.ua/dsa/1233/2012/>
3. Бринцев В. Д. Стандарти правової держави: втілення у національну модель організаційного забезпечення судової влади: монографія/ В. Д. Бринцев. — Х.: Право, 2010. — 464 с.
4. Адміністративне право: підручник/ Ю. П. Битяк (кер. авт. кол.), В. М. Гаращук, В. В. Богущький та ін.; за заг. ред. Ю. П. Битяка, В. М. Гаращука, В. В. Зуй. — Н.: Право, 2010. — 624 с.
5. Великий енциклопедичний юридичний словник/ За ред. акад. НАН України Ю. С. Шемшученка. — 2-ге вид., переробл. і доп. — К.: Видавництво «Юридична думка», 2012. — 1020 с.
6. Стрижак А. А. Судове управління в Україні: Теоретичні основи і правове регулювання: Монографія. — Ужгород, Патент, 2004. — 120 с.
7. Єлістратов А. І. Адміністративне право: Лекції/ Ред. і упоряд. В. В. Галуцько, С. В. Діденко. — Херсон: ХЮІ ХНУВС, 2007. — 268 с.
8. Тлумачний словник української мови. / За ред. проф. Калашника В. С. — Харків: Прапор, 2002. — 992 с.
9. Миколенко О. І. Теорія адміністративного процедурного права [Текст] : монографія / О. І. Миколенко. — Харків : Бурун Книга, 2010. — 336 с.
10. Битяк Ю. П. Державна служба в Україні: організаційно-правові засади: Монографія. — Х.: Право, 2005. — 304 с.
11. Про судоустрій і статус суддів : Закон України від 07.07.2010 № 2453-VI [Електронний ресурс] // Відомості Верховної Ради України. — 2010. — № 41–42, № 43, № 44–45. — Ст. 529. — Режим доступу : система інформаційно-правового забезпечення «Ліга-Закон» станом на 14.07.2012 р.
12. Іншин М. І. Правове регулювання службово-трудових відносин в Україні [Текст] : монографія / М. І. Іншин. — Харків : Вид-во Нац. ун-ту внутр. справ, 2004. — 337 с.
13. Про засади запобігання і протидії корупції : Закон України від 07.04.2011 р. № 3206-VI [Електронний ресурс] // Відомості Верховної Ради України. — 2011. — № 40. — Ст. 404. — Режим доступу : система інформаційно-правового забезпечення «Ліга-Закон» станом на 14.07.2012 р.

### Анотація

*Мельник М. Г.* Процедурна форма реалізації функції кадрового забезпечення діяльності судів. — Стаття.

Стаття присвячена обґрунтуванню наукового підходу щодо визнання процедурної форми реалізації функції кадрового забезпечення діяльності судів, що дозволяє підкреслити наявність послідовності відповідних забезпечувальних дій, а отже — потенціалу щодо уніфікації процедур.

*Ключові слова:* кадрове забезпечення, суди, процедура, процедурна форма.

### Анотація

*Мельник Н. Г.* Процедурная форма реализации функции кадрового обеспечения деятельности судов. — Статья.

Статья посвящена обоснованию научного подхода, предполагающего выделение процедурной формы реализации функции кадрового обеспечения деятельности судов, что позволяет подчеркнуть наличие последовательности соответствующих обеспечивающих действий и, таким образом, — потенциала унификации процедур.

*Ключевые слова:* кадровое обеспечение, суды, процедура, процедурная форма.

### Summary

*Melnyk M. G.* Procedural form of court activity cadre providing function. — Article.

The article is devoted to grounding of science approach relative to acknowledgement of procedural form of court activity cadre providing function realization which permits to emphasize of presence of providing actions consequence and therefore — of potential relative to unification of procedures.

*Keywords:* cadre providing, judges, procedure, procedural form.

УДК 342.565.2(477):347.962.2

*Д. А. Чернушенко*

## МІСЦЕ КАДРОВОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ У СИСТЕМІ ВИДІВ ДІЯЛЬНОСТІ, ЩО ПОВ'ЯЗАНА ІЗ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯМ ФУНКЦІОНУВАННЯ КОНСТИТУЦІЙНОГО СУДУ УКРАЇНИ

**Актуальність дослідження.** Дослідження проблеми сутності організації та здійснення кадрового забезпечення діяльності Конституційного Суду України передбачає встановлення його місця у системі видів забезпечувальної діяльності Суду. Вказуючи про забезпечення діяльності Конституційного Суду України, слід виходити з норм Закону України «Про Конституційний Суд України» [1], Регламенту Конституційного Суду України, затвердженого Рішенням Конституційного Суду України від 14 жовтня 2008 року [2], положень про Секретаріат Конституційного Суду України, Архів, Бібліотеку та інші самостійні структурні підрозділи Конституційного Суду, Інструкції з діловодства, затвердженої Розпорядженням Голови Конституційного Суду України. Цими нормативними актами передбачено регламентацію питань, які стосуються організації діяльності єдиного органу конституційної юрисдикції, забезпечуючи таким чином його діяльність у чіткій відповідності із Конституцією України.

**Стан дослідження.** Слід вказати про те, що організаційний аспект функціонування Конституційного Суду України з позицій ефективності забезпечувальної діяльності, достатності визначеного у законодавстві способу реалізації, у наукових дослідженнях не знайшов достатнього ступеню висвітлення. Так, у публікаціях наукового і науково-методичного характеру характеризуються загальні питання правового регулювання організації діяльності Конституційного Суду України (В. Т. Маляренко, В. Ф. Погорілко, М. В. Тесленко, В. С. Ковальський, С. Е. Демський,